

БИЛИМДИН САПАТЫН ТЕКШЕРҮҮДӨГҮ ТЕСТИРЛӨӨ ЫКМАСЫНЫН ОҢ ЖАНА ТЕРС ЖАКТАРЫ ЖӨНҮНДӨ

Учурда кабылданып жаткан жана мурдараак кабылданган билимдерди кайрадан сапаттуу деңгээлде эске түшүрө билүүдө манилүү жана өзөктүү жекече ой жүгүртө билүү менен өзгөчө жеткиликтүү усулу дидактикалык жаткан жемиштүү болот.

Негизги сөздөр: билим сапаты, тестирлөө ыкмасы, тестирлөөнүн он жана терс сапаттары, резултат.

GOOD AND BAD SIDES OF THE TESTING METHOD IN THE CHECKING OF THE QUALITY OF EDUCATION

While earlier lowered the acceptable quality level of awareness and knowledge of key and important to the individual with the ability to think will be most effective method available didactic.

Key words: quality of education, testing method, testing and negative qualities, result.

Мында тестирлөө ыкмасынын мааниси жакшы натыйжаларды берет. Айрыкча, техникалык жана технологиялык билимдерди кабылдоодо жекече кабылдоочу субъектин өзүнүн акыл ой-жүгүртө билүүсүнүн сапаттуу болушу биринчи орунда турат. Ал эми бул учурда болсо тестирлөө ыкмасынын таасирлеринин натыйжасы аз болот.

Орто мектептеби же жогорку окуу жайындабы, билим берүүдө биз өзүбүз көнүп калган, көбүнчө эчактан бери эле б. а. Я.Коменскийден бери калыптанып бүткөн класстык-аудиториялык система колдонулат. Ар түркүн программага ылайык, түрдүү билимдердин курамын көпчүлүк табигый сабактар боюнча өзөктүү жана маани-маныздуу кабылдоону математикалык тилде эки өзгөрмөлүү функция катары кароого болот. Ал функциянын эки аргументи болуп- алардын бири окуучу(угуучу, студент) жана экинчиси окутуучу (мугалим, доцент, профессор) эсептелет. Бирок, биздин жекече педагогикалык профессионалдык көз карашыбызда, ар кандай сапаттагы жана түрдүү татаалдыктагы билимдердин курамдарынын 70%-80%тин жаш Адам өз алдынча гана кабылдап толуктай алат, ошондо гана ал билим түбөлүктүү жана негиздүү болот. Ал эми ар бир эле жаш адамда ар түркүн билимдердин (табигый жана гуманитардык) негиздерин толук кандуу калыптануусу негизинен анын 14-15 жашка чейинки курагында өтө байманалуу жана жемиштүү болот. Ал жаштан өтүп кеткенде, атактуу Фрейддин аныктоосу боюнча физиологиялык өсүп-өнүгүү, психикалык өзгөрүүгө «секирик» жасайт. Бул эми биздин жекече субъективдүү ой-пикирибиз. Каршы болгондор болсо, кесипкөйлүк деңгээлде талашып-тартышканга даярбыз.

Мындан мурдагы мезгилдерде (учурларда) табылган, окулуп үйрөнүлгөн, далилденген жана өзүнүн тиешелүү нугу же калыбы бар билимдердин курамын аны кабылдоочуларга (окуучуга, угуучуга, студентке) бере билүү жана түшүндүрө алуу өзүнчө өтө татаал психолого-дидактикалык жана педагогикалык-усулдук маселе. Мында, биздин оюбузча, өзгөчө жекече билим берүү-көрөңгөлүү да, сапаттуу да, натыйжалуу да боло алат. Ал эми кабылданган билимдердин сапатын жана деңгээлин, анын баалуулугун жана жекече нукуралуулугун текшере билүү кесиптик жактан андан да жооптуу жана татаал болууга тийиш.

Окуучулардын, угуучулардын жана студенттердин билим деңгээлдерин текшерүүдө, биздин республикада азыркы учурда АКШнын жана Голландиянын тестирлөө ыкмалары кеңири

колдонулууда. Бул усул ушул мезгилде илимдин бардык тармактарында: орто мектептерде, колледждерде, лицейлерде жана университеттерде окуучулардын, угуучулардын жана студенттердин билиминин сапаттык деңгээлин жана билгичтигинин көрөңгөсүн сыноодо өтө көп колдонулуп жатат. Мындай усулдун негизги идеясын илимге биринчи жолу англиялык окумуштуу Джон Фишер 1864-жылы киргизген. Ошондой эле Америкалык окумуштуу Дж.М.Райс болсо 1894-жылы тестирилөө усулун колдоно баштаган. Тестирилөө ыкмасынын эң өөрчүгөн жана гүлдөгөн учуру же мезгили өткөн кылым башында, б.а 1914-жылдан башталып, ал өркүндөп отуруп, азыр болсо өнүккөн цивилизация өлкөлөрдө жана бизде кеңири колдонулууда. Негизинен «тест»- деген сөз англис сөзү болуп, сөзмө-сөз кыргызчага которгондо «сыноо», «изилдөө» жана «сынап көрүү» дегенди, ал эми «рейтинг»- деген сөз дагы англис сөзү, ал болсо кыргызча оозмо-ооз которгондо болсо «ыкчамдоо» дегенди билдирет [2].

Ошентип, бул усулдук ыкма педагогика жана психология илимдеринде адамдын (окуучунун, угуучунун жана студенттин) жеке инсандык мүнөзүн, сезгичтигин билим деңгээлин, билгичтигин, баамчылдыгын, машыгууларынын сапатын жана аларды жашоодо, турмушта, практикада жана тааныш эмес кырдаалда, айталы, билим алуудагы табигый илимдердеги мисал – маселелердин көндүмдөрүн чыгарууда берилген тапшырмаларды сапаттуу аткара билүүдө аларды колдоно билүү жөндөмдүүлүгүн сыноо үчүн колдонулат. Тесттик тешерүүнүн өзгөчөлүгү - бул кыска убакыт ичинде көп сандаган окуучулардын, угуучулардын жана студенттердин чоң көлөмдөгү жана ар кыл сапаттагы билимдерин текшерүү болуп саналат. Алардын окуу материалдарды өздөштүрүүдөгү сапаттык деңгээлин, билим алуудагы жетишкендиктерин же кемчилдиктерин, билимдин билгичтикке айлануу даражасын жана уюткулуу сапатын билим алууда жетшилет. Ошондой эле, алынган жыйынтыктын натыйжасында жаштарга билим берип жаткан кесипкөй-педагог өзүнүн чыгармачыл иш аракеттеринин сапатын, эмгегинин көрөңгөлүү натыйжасын, окутуудагы олдонуп жүргөн педагогикалык усулунун эффективдүүлүгүн билүү менен, ал өзүнүн иш-аракеттеринде белгилүү бир жыйынтыкка эле алат. Бир эле учурда билим берүү жаатында мамлекеттик стандарт (программалык талаптар) канчалык деңгээлде жана сапатта ишке ашып жатканын аныктап алса болот. Бул талаптардын атарылышы үчүн, биринчи кезекте тестирилөө усулуна окуу материалы жеткиликтүү жана экономдуу, ылайыктуу жана ыңгайлуу формада киргизилиши кажет. Мында, жалгыз тесте бир суроого 4,5 же 6 жооп болот. Анын бирөө экөө же үчөө туура болушу мүмкүн. Бирок, бизде биздеги билим берүү курамында көбүнчө бирөө гана туура берилет. Илимий түшүнүктөр адатта суроо менен жооптун негизинде гана берилет. Тестирилөө ыкмасында берилүүчү суроо менен жооптун жазылышы, түзүлүшү, ырааттуулугу жана жалпы материалдын көлөмү окуучуга, угуучуга жана студентке билим да берет, ошондой эле анын жалпы андап-билүүсүн (кругозорун) кнейтет. Мунун натыйжасы катары кабылданган билимдердин көлөмүн жана жаңы сапатын арттыруу үчүн, окуу программасын улам жаңы фактылык материалдар менен толуктап туруу абзел. Аларды кошумча адабияттар, усулдук көрсөтмөлөр, керек болсо красворддор менен иштөөгө жана билимдеринин өзөктүү жана маңыздуу көрөңгөсүн толуктоого мажбурлайт. Ошону менен бирге өз билимин көрөңгөсүнө ишенүүсүн калыптандырат, кабылданган маанилүү билимдерин бекемдейт, аларды системалаштырат, жетишсиз жактарын сездирет жана аларды толуктоого багыттайт.

Адатта, биздин республикада, ар түрдүү окуу жайларыбызда, университеттерибизде көбүнчө тандалуучу жооптору бар бланкалык жана компьютердик тесттик тапшырмалар колдонулуп жүрөт. Мындай тесттик тапшырмаларды аткарууда жоопторун туура табуу үчүн окуучулар, абитуриенттер, угуучулар жана студенттер өздөрү кабылданган билимдерди анализдөө, синтездөө, салыштыруу, негизги жана өзгөчө белгилерин таба билүү, айырмалоо, окшош белгилери боюнча топторго ажыратууларга окшогон тиешелүү тапшырмаларды аткарышат. Так ушундай мазмундагы жана деңгээлдеги тесттик тапшырмалар кесипкөй педагогдор үчүн окуу процессинде проблемалуулуктун, тапкычтыктын, Таң калуучулуктун, изилдөөчүлүктүн жана чыгармачылык сапатта изденүүчүлүктүн элементтерин киргизе алат. Ошон үчүн ар кандай деңгээлде түзүлгөн тесттик тапшырмаларда негизинен төмөнкүдөй усулдук сапаттар болушу зарыл:

1) тестин суроосу жана жообу жеткиликтүү-сөздөрү так, кыска, түшүнүктүү жана тили ийкемдүү, жалпак, жатык жана жагымдуу болушу зарыл;

2) суроолордун жана жооптордун окуу процессинде өтүлгөн жана толук каралган, мамлекеттик билим берүү стандартында жана программасына, окуу китептерине жараша тандалып киргизилген болуусу керек.

Ал эми окуучу, угуучу жана студент тарабынан алынуучу жооптор болсо төмөндөгүдөй психолого-дидактикалык жана педагогикалык талаптарга жооп бере алуусу абзел.

1. Окуу процессинде жана өз алдынча үйрөнүлгөн теориялардын, түшүнүктөрдүн жана аныктамалардын билүү деңгээли жогору; окутулган жана кабылданган процесстерди, окуяларды жана предметтерди (мисалы, цифраларды жана фактыларды, формулаларды же теоремаларды) эстеп калганы, эске түшүрө алуусу жана билүүсү тиешелүү сапаттык деңгээлде аныкталат. Муну репродуктивдик деңгээлдеги жооп дейбиз.

2. Тестке жооп берүүдө үйрөтүлгөн үлгүлөрдүн, формулалардын, таблицалардын жана схемалардын, ж.башкалардын негизинде мисалды, маселени же тапшырманы аткара билүүсүнүн деңгээли жана сапаты боюнча жогору болгону шарт. Мындай жоопту болсо реконструктивдүү жооп деп коет.

3. Кабыл алган билимин, билгичтигин жана практикалык ык-машыгууларын тааныш эмес жаңы гипотезаларды айта билүүсү, аны далилдөөсү анализ жана синтездөөчүлүк жана индукция менен дедукцияны колдоно билүүчүлүк аракетин аныкталат. Бул кабылданган билимди турмушта, жашоодо колдонуусун, билимдик билгичтикке, практикага жана көндүмгө айлануу деңгээлин аныктап сыпаттайт. Мындай жоопту чыгармачылык менен жооп берүү деп айтабыз.

Эми болсо, табигый илим болгон математика сабагы боюнча окуучулардын, угуучулардын жана студенттердин билим деңгээлдерин тестирлөө усулу аркылуу текшерүүдө биз колдонуп жүргөн кесиптик иш-аракеттерибизде биздин өзүбүз жүргүзүп жаткан ыкмалар, усулдар тууралуу кыскача баяндайлы. Бул педагогикалык ыкма менен биз 1992-93-окуу жылынан бери иш алып баруудабыз.

Биздин кесипкөйлүк оюбузда, университеттерде студенттер үчүн колдонулуучу тест деген-бул акыл-ой аракеттин сапаттык деңгээлин аныктоо үчүн берилген тапшырма жана жооптун эталону. Ал өзү $T = \alpha + \varepsilon$, (1) – формуласы менен табылат. Мында берилген тапшырманы аткаруу сөзсүз белгилүү убакыт ченем ичинде аткарылат (5 минутадан 30 минутага чейин). Бул учурда α -тестин деңгээли, ε –жооптун эталону. Тестер деңгээли боюнча үчкө бөлүнөт: 1) 1-деңгээлдегиси таанып-билүүнү аныктайт; 2) 2-деңгээлдегиси аң-сезимдүү жана акыл-ой аракеттер менен кайталап чыгуунун сапатын тактайт; 3) 3-деңгээлде –тестик тапшырмалар: мисалдар, маселелер, суроолор же көнүгүүлөр берилет.

Тестик текшерүү бүт агым (поток) же айрым бир тайпада (группада) өткөрүлөт. Бир окуучуга, угуучуга же студенте 15-25 сандагы тестер гана берилет.

Ар бир берилүүчү деңгээлдеги тестердин аткарылышынын оң маанилүүлүгү төмөндөгү коэффициент менен эсептелет:

$$K_{\alpha} = n^{\alpha} - a^{\alpha}$$

мында n^{α} -берилген деңгээлдеги тестердин саны; a^{α} -туура жооп берилген тестердин саны.

Билимдин деңгээли оң сапатта болушу үчүн $K > 0,7$ (3) болушу абзел. Коюлуучу баа болсо төмөндөгү үч деңгээлде өтөт:

- а) I деңгээл -3;
- б) II деңгээл -4;
- в) III деңгээл -5

деп коюлат. Мында I деңгээлдеги тест эгерде 70%тен кем аткарылса, анда текшерилүүчү II деңгээлдеги тести аткарууга киргизилбейт.

Тапшырма тестерди аткаруу үчүн бөлүнгөн убакыт болсо төмөнкүдөй:

- 1) I деңгээл -10-15 тестер, аткаруу убактысы бир тест үчүн 3 минута;
- 2) II деңгээл -5-10 тестер, бөлүнгөн убакыт бир тест үчүн 30 минута;
- 3) III деңгээл -3-5 тестер, бөлүнгөн убакыт бир тест үчүн 5-10 минут.

Тестик тапшырмаларды атарууда адабияттардан, усулдук көргөзмөлөрдөн жана колдонууга уруксат берилет. Бирок, аткаруу убактысы сөзсүз чектелген болот. Тестирилөө – сыноосу сабактан тышкары убакта өткөрүлөт. Акырында, кабылданган билимдердин сапаттык жана өрөңгөлүк деңгээлин тестирилөө ыкмасы менен аныктоонун терс жана оң жактарын көргөзүп өтөлү.

I. Тестирилөөнүн оң натыйжалуу жактары.

1. Окуучунун, угуучунун, студенттин билим деңгээлин ыса убаытта бир же бир нече сабак (предмет) боюнча сыноого болот.

2. Бир класстын (группанын, тайпанын, агымдын) ар бир мүчөсүнөн баштап, бүт университеттин же мектептин, же бир региондун окуучуларынын, угуучуларынын, студенттеринин билим алуудагы сапатынын деңгээли боюнча мамлекеттик билим Берүү стандартынын аткарылышын аныктоого мүмкүндүк берет.

3. Билимди кабылдоочулардын логикалык ой-жүгүртүүсүн, акыл-ой жүгүртө билүү жөндөмдүүлүктөрүн кыска убакытта, аз элэ окутуучу-педагогдордун катышуусунда аныктоого мүмкүн.

4. Тестирилөөнү адис эмес эле башка адамдар өткөрсө дагы боло берет. Билимди балоо объективдүү өтөт. Субъективдүү мамилелер жана каалоо иш аракеттер ишке ашпайт.

5. Билимди кабылдоочулар өздөрүн-өздөрү деле сынап алышат.

6. Тестирилөөнүн жыйынтыгын компьютерде түзүп, билимди аныктоо «банкын» топтоого болот.

II. Тестирилөөнүн терс өңгөй жактары.

1. Окуучулардын, угуучулардын, студенттердин билим деңгээлдери терең жана илимий негизде, тиешелүү терминдерди пайдалануу менен сүйлөөсү пайдаланылбайт.

2. Текшерилүүчү кокусунан тура жоопту таап алуусу да мүмкүн. Анын ыктымалдуулугу $p=0,2$ же $p=0,25$ ке барабар.

3. Тестирилөө үчүн бирден бешке чейинки цифра менен баалоо колдонулбайт, же анын кереги жок болот. Себеби, тестирилөөдө балл же очко (упай) коюлат [1].

Ошентип, ар кандай эле деңгээлдеги окуу жайында окуган окуучунун, угуучунун, студенттин билим деңгээлинин сапаттык жана жемиштүү көрөңгөлүк белгилерин (сынамаларын) аныктоодо тестирилөө ыкмасы бүгүнкү күндөгү жана келечектеги окутуу системасындагы позитивдүү өнүгүүнүн бирден-бир зарылдыгы, елечеги жана мүмкүндүгү болуп эсептелет. Демек, окуучулар, угуучулар, студенттер, мугалимдер, окутуучулар, ата-энелер жана жалпы эле Эл массасы баарыбыз бул педагогикалык усул ыкмасына ишенүү менен мамиле кыла билели. Бул өтө чоң манилүү иш-аракет. Анткени ал чымырканган акыл-эмгекти, эрктүүлүктү, татыкты, көп андоочу жумушту жана тынымсыз кесипкөйлүк изилденүүнү талап кылат.

Ошентип, кабылданган билимдердин сапаттык деңгээлин текшерүүдө колдонулуучу тестирилөө ыкмасынын терс жактарынан анын оң, пайдалуу жактары өтө көп. Аны тура сезип, баамдап жана андап, өз иш-аракетибизди колдоно билели.

Азыркы учурда орто мектептерде, коллеждерде, лицейлерде жана университеттерде окутуу процессинде кеңири колдонулуп жүргөн сабак (лекция, практикалык өндүм сабак) өтүүдө модульдук-рейтинг системасы жана кабылданган билимдердин сапатын жана деңгээлин текшерүүчү «тестирилөө» ыкмасы оң (дурус) натыйжаларды бериши үчүн окутуунун класс (аудитория)-сабак системасында төмөндөгүдөй педагогикалык-дидактикалык талаптардын ише ашырылышы зарыл деп эсептейбиз.

1. Ар бир чейректе (же семестрде) өтүлүүчү окуу-программалык материалдардын топтомун бир нече (төрт-алты) модуль-блокко маанилери жана маңыздары боюнча бөлүп чыгуу кажет.

2. Тиешелүү жарым жылдыкта өтүлүүчү окутуу-программалык материалдар дидактикалык негизде «кеңейтилген дидактикалык бирдиктерге» топтоштурулушу зарыл. Аны кыргызча окутуу процессинде материалдарын «чөк-чөктөргө» бөлүп өтүү десек болот.

3. Лециялык (дарстык) сабактарда бир чейректе же жарым жылдыкта бүт өтүлүүчү окуу-программалык материалдар интенсивдүү ыкмада үч-төрт жуманын ичинде өтүлүшү мүмкүн.

4. Практикалык-көндүм сабактар модульдук-блоктук ыкмада пландаштырылып, аларды дагы

интенсивдүү-дидактикалык ыкмада жүргүзсө болот.

5. Кабылданган билимдердин деңгээлин «рейтинг» жүргүзүү системасында ар бир айда (же бир жарым айдабы) өзүнчө рейтингде 0 дон 50 баллга (очкого, упайга) чейинки сыпатта баалоо натыйжалуу.

6. Кабылданган билимдердин сапаттык деңгээлин (окуучубу, угуучубу, студентпи бары бир) ар бир блоктук-модульдук окутуу-программалык бөлүктөр боюнча «чөк-чөтөө» -ыкмасын колдонуп, тестирилөө жолу менен аныктоо зарыл жана жетиштүү. Ошондо гана азыркы татаал рыноктук-экономикалык шартта жана тез өсүп жаткан компьютердик-технологиялык маалыматтардын керектүүлөрүн кабылданган билим катары сиңирип алууда жаштарыбыз билим алуудан тажабай, тескерисинче билим сересинде канааттануу ала алышат эле...

Адабияттар:

1. Морозов А.Д. Методические рекомендации к составлению тестовых заданий и реализации методики тестового контроля. Фрунзе, 1987.
2. Математика. Тестик тапшырмалар. Экинчи басылышы. Бишкек, 1998.
3. Палько В.И. Тесты-задачи по выполнению тестового контроля знаний студентов по высшей математике (методические указания). Фрунзе, 1980.